

розплідних господарствах, та протягом літа це не впливає на дистанцію сполохування (табл. 2). Але лелеки й чаплі тримаються на луках і вздовж берегів водойм, тобто в основних місцях полювання. Воно відбувається у безпосередній близькості від цих птахів.

Взагалі, великі птахи дуже гостро реагують на постріли, навіть віддалені, особливо якщо вони лунають при наближенні людини. Ввечері 23.08.2002 р. ми спостерігали за скупченням на ночівлю великої і малої чепур та великих бакланів на о. Круглик Канівського заповідника. У цей час пролунали постріли на віддалі принаймні з кілометр, і чаплі, і баклани одразу ж злетіли і залишили обране місце, хоча до спостережника було близько 500 м. Повернулися вони лише з настанням темряви.

З наведених даних видно, що полювання є глобальним фактором неспокою для великих птахів у регіоні в цілому, навіть якщо на якихось територіях воно й не проводиться.

Таблиця 2

Зміна дистанції сполохування по місяцях у лелек і чапель (м)

Вид	Місяць	Полювання	n	M ± m	Lim
<i>Ardea cinerea</i>	VI	-	19	84,5 ± 4,8	50 – 140
	VII	-	37	110,6 ± 4,5	70 – 165
	VIII	-	34	100,1 ± 3,3	70 – 150
	VIII	+	75	130,2 ± 4,1	72 – 270
	IX	+	20	182,3 ± 10,3	120 – 280
<i>Ciconia ciconia</i>	VI	-	29	56,0 ± 4,9	20 – 115
	VII	-	35	48,6 ± 3,9	18 – 105
	VIII	-	17	59,5 ± 4,6	38 – 102
	VIII	+	36	78,4 ± 7,5	28 – 180
<i>Egretta alba</i>	VI	-	7	112,1 ± 19,3	65 – 200
	VII	-	3	115,0 ± 21,5	95 – 150
	VIII	-	23	120,5 ± 6,4	60 – 200
	VIII	+	19	180,0 ± 11,4	100 – 300
	IX	+	37	205,4 ± 7,6	70 – 300
<i>Egretta garzetta</i>	X	+	5	216,0 ± 20,8	150 – 250
	VIII	-	21	101,5 ± 5,7	70 – 150
	VIII	+	9	132,2 ± 18,7	75 – 200

**ПОШИРЕННЯ КУЛИКА-СОРОКИ *HAEMATOPUS OSTRALEGUS*
НА Р. СЕЙМ**

В.М.Грищенко, Є.Д.Яблоновська-Грищенко

Канівський природний заповідник

Річка Сейм – найбільша ліва притока Десни. У межах України вона протікає зі сходу на захід по території Сумської та Чернігівської обл.

За даними О.Б.Кістяківського (1957), кулик-сорока *Haematopus ostralegus* постійно гніздився на Десні до Остра і нерегулярно – до гирла Сейму, на її притоках гніздування не відмічалось. На Сеймі гніздо цього

виду було виявлене у 1992 р. на острівці біля с. Озаричі (Конотопський р-н Сумської обл.). Тут птахи гніздилися принаймні до 1999 р. (Лебідь та ін., 1992; Лебедь, Кныш, 1999). 12-13.06.2000 р. ми неодноразово зустрічали поодиноких куликів-сорок біля сіл Озаричі та Лисогубівка.

У червні 2001 р. під час експедиції на байдарці нам вдалося виявити основний осередок поширення кулика-сороки на Сеймі. Це ділянка між с. Мельня (Конотопський р-н Сумської обл.) і смт. Батурич (Бахмацький р-н Чернігівської обл.). Тут досить сприятливі умови для цього птаха – на значному проміжку села не підходять близько до річки, тому на її берегах порівняно мало людей. На численних меандрах русла багато великих піщаних кіс, облямованих з боку берега заростями трав'янистої рослинності та чагарників. 15-16.06 на цій ділянці були виявлені 3 територіальні пари, в однієї з них знайдене пухове пташеня приблизно тижневого віку. Крім того, між Лисогубівкою і Батурином неодноразово зустрічалися групи бродячих куликів з 2-4 птахів. Загалом, разом з гніздовими парами, тут трималося не менше 15-20 особин. Нижче Батурина територіальні пари куликів-сорок вже не відмічалися, практично не зустрічалися і самі птахи (Грищенко та ін., 2001).

У 2002 р. з'явилося нове місце гніздування куликів-сорок вище по течії Сейму. 3.05 виявлено пару птахів на великій піщаній косі біля с. Мутина (Кролевецький р-н Сумської обл.). Самка насиджувала кладку з 4 яєць, самець тримався поряд. Цікаво, що це саме та коса, на якій з 1979 р. відома невелика колонія малого крячка *Sterna albifrons* (Грищенко, 1988; Грищенко та ін., 2001). Гніздування куликів було успішним. 23.07 тут спостерігалися дорослий і молодий птахи, 25-26.07 – два дорослих і молодий. Кулики трималися поблизу від коси, на якій гніздилися, не відлітаючи від неї далі, ніж на 500-700 м. Пташеня вже добре літало, але час від часу випрошувало їжу у батьків. Відлетіли кулики в серпні, 26-27.08 ми їх уже не зустріли.

Пари куликів-сорок відмічалися біля Мутина і в попередні роки – 27.05.1999 р. і 25.04.2000 р. Не виключено, що були спроби гніздування, які однак завершилися безуспішно. У червні-липні птахи тут уже не зустрічалися.

Загальна чисельність кулика-сороки на українській частині Сейму не перевищує 5-7 гніздових пар. Крім того, тут може триматися до 20-30 особин, що не розмножуються.

Розселення кулика-сороки вгору по річках басейну Дніпра, на нашу думку, пов'язане перш за все із втратою основних місць гніздування на самому Дніпрі після створення каскаду водосховищ. Подальше розселення цих птахів уверх по течії Сейму навряд чи можливе, оскільки вище с. Камінь (Кролевецький р-н) вже практично нема придатних для гніздування місць. Але під час перельотів кулики-сороки можуть відмічатися і далі на схід. Так, 3 і 16.08.1999 р. поодинокі пролітні особини спостерігалися у Путивльському р-ні (Кныш, 2001).

ЗАХІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ОРНІТОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»
ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА
ОХОРОНИ ПТАХІВ

ПРІОРИТЕТИ ОРНІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**Матеріали і тези доповідей VIII наукової
конференції орнітологів заходу України,
присвяченої пам'яті Густава Бельке
(24.07.1810-03.03.1873)**

м. Кам'янець-Подільський, 10-13 квітня 2003 р.

Львів-Кам'янець-Подільський
2003